

Kaisa Kotakorven mielestä epäterveellisten
hyödykkeiden korkeaa verotusta vastuste-
taan usein liian kevyin perustein

Ohjaavilla veroilla voidaan parantaa hyvinvointia

Haittaveroilla ja verohelpotuksilla voidaan ohjata kulutusta terveellisempään suuntaan. Samalla voitaisiin edistää oikeudenmukaisuutta, verokertymien kasvua ja säästöjä terveydenhuoltomenoissa.

Kaisa Kotakorpi
Tutkija
Tampereen yliopisto
kaisa.kotakorpi@uta.fi

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelmassa ilmaistaan huoli eri väestöryhmien terveyserojen kasvusta. Hallitusohjelmassa kiinnitetään huomiota esimerkiksi lisääntyvästä ylipainosta aiheutuviin ongelmiin ja painotetaan erityisesti ennalta ehkäisevän työn merkitystä.

Kiitän Jukka Pirttilää, Timo Rauhasta ja Ilpo Suoniemeä kommentista ja keskusteluista.

Olisiko verotuksen avulla mahdollista ohjata kuluttajia terveellisempiin valintoihin? Taloustieteessä on perinteisesti ajateltu, että verotuksella voi olla korjaava vaikutus ainoastaan tilanteissa, joissa kulutus tai muu taloudellinen toiminta aiheuttaa negatiivisia ulkoisvaikutuksia, ts. haittoja toisille osapuolille. Psykologiaan pohjautuvassa taloustieteen tutkimuksessa on kuitenkin tiedostettu, että kuluttajat eivät välttämättä aina ota riittävästi huomioon edes itselleen aiheutuvia haittoja. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi silloin, jos kulutuspäätöksissä painottuvat hetkelliset hyödyt, kun taas tulevaisuudessa koituvat kustannukset jäävät vähemmälle huomiolle. Yksi mahdollinen seuraus ovat itsekontrolliongelmien haitallisten hyödykkeiden kulutuksessa: kuluttajat saattavat käyttää oman hyvinvointinsa kannalta liikaa sellaisia hyödykkeitä, joiden kulutuksella on negatiivisia vaikutuksia hyvinvointiin tulevaisuudessa. Esimerkkejä ovat epäterveellinen ruoka, alkoholi ja tupakka.

Hallituksen veropolitiikka ei tunnu olevan täysin linjassa hallitusohjelman tavoitteiden kanssa. Esimerkiksi elintarvikeverotuksen keventämisestä kautaltaan on jo sovittu. Erityisesti nykyises-

sä taloustilanteessa kannattaisi miettiä elintarvikeverotusta uudelleen: päätelylle politiikalle olisi vaihtoehtoja, jotka olisivat todennäköisesti järkevämpiä sekä verotulojen, verotuksen terveysvaikutusten että eri väestöryhmien terveyserojen kaventamisen kannalta. Erityisesti olisi hyvä miettiä, voisiko elintarvikeverotusta porrastaa siten, että se kannustaisi kuluttajia terveellisiin valintoihin.

Voidaanko verotuksella vaikuttaa kulutuksen tasoon ja haittoihin?

Usein ajatellaan, että kulutustottumukseen on vaikea vaikuttaa verotuksen avulla. Tällainen ajatus tuntuu olevan yleinen erityisesti tupakan ja alkoholin kohdalla. Empiiriset tutkimukset kuitenkin osoittavat selkeästi, että useimpien tuotteiden kysyntä reagoi hintojen muutoksiin, eivätkä ruoka, alkoholi ja tupakka ole tässä suhteessa poikkeuksia.¹ Esimerkik-

1 Tarkastelussa oletan, että veron muutokset siirtyvät kuluttajahintoihin. Esimerkiksi elintarvikkeiden alv:n alentaminen viidellä prosenttiyksiköllä laskisi Pellervon taloudellisen tutkimuskeskuksen raportin mukaan elintarvikkeiden hintoja noin 3,5 % (Holm ym. 2007).

si Sopin (2006) tutkimuksen perusteella ruuan kokonaiskysynnän hintajousto on -0,36. Kyseinen jousto on melko alhainen, mutta yksittäisten elintarvikeryhmien kysyntä on huomattavasti kokonaiskysyntää joustavampaa – esimerkiksi virvoitusjuomien kysynnän hintajoustoksi saadaan -0,85, voion ja muun rasvan -0,77 ja sokerin -0,82². Leppäsen ja Österbergin (2002) tutkimuksen mukaan alkoholin vähittäiskulutuksen hintajousto oli -0,83, siis hyvin samaa luokkaa yllä mainittujen elintarvikeryhmien hintajoustojen kanssa. Myös tupakan kysyntä reagoi hintojen muutoksiin, joskin enemmän hintojen laskuun (hintajousto -0,94) kuin niiden nousuun (-0,49) (Pekurinen 1989).

Entä voidaanko verotuksella vaikuttaa erityisesti ongelmakulutukseen? Tupakan osalta on todennäköistä, että jokainen poltettu tupakka on haitallinen, kun taas alkoholin kohdalla kulutus on haitallista erityisesti korkealla kulutuksen tasolla; vähäinen alkoholin kulutus puolestaan voi olla jopa hyödyllistä terveyden kannalta. Teoriassa parhaaseen tulokseen päästäisiin, jos olisi mahdollista verottaa suurkulutusta ankarammin kuin muuta kulutusta. Käytännössä tämä ei kuitenkaan ole mahdollista: julkinen valta ei pysty erottelemaan kohtu- ja ongelmakäyttäjää, joten kaikelle kulutukselle on asetettava sama veroaste.

Huolena onkin, että korkea veroaste aiheuttaa vääristymän niiden henkilöiden kulutukseen, joille alkoholin käyttö ei ole ongelma. Tämä huoli korostuu, koska kohtuukäyttäjien kysynnän hintajoustopuolestaan oletetaan tyypillisesti olevan suurempi kuin suurkuluttajien. Siitä, mi-

2 Verotuksen terveysvaikutusten kannalta oleellista ovat myös ristijoustopuolestaan oletettujen terveysvaikutusten perusteella.

Hintajoustopuolestaan

Hyödykkeen kysynnän hintajousto kertoo kysytyn määrän prosentuaalisen muutoksen ja hinnan prosentuaalisen muutoksen välisen suhteen:

kysynnän hintajousto = määrän prosentuaalinen muutos/hinnan prosentuaalinen muutos

Normaalisti hyödykkeen hinnan nousu johtaa sen kysytyn määrän pienenemiseen, joten jousto saa negatiivisen arvon. Jos esimerkiksi jousto on -0,5, niin kysytty määrä alenee 0,5 %, kun hinta nousee yhden prosentin. Vastaavasti voidaan määrittellä hyödykkeen kysynnän ristijousto jonkin toisen hyödykkeen hinnan suhteen. Esimerkiksi alkoholin hinnan nousu voi vähentää myös tupakan kulutusta. Kun kysynnän hintajousto on -1, niin hinnan ja määrän prosentuaaliset muutokset ovat täsmälleen vastakkaisia, ja hyödykkeen myynnin arvo säilyy muuttumattomana.

Taulukko 1. Hinnan muutoksen vaikutus alkoholin kysyntään erilaisilla kuluttajien tasoilla.

Persentiili (alkoholin kuluttajista) ¹	Päivittäinen etanolin kulutus (US fl. oz.) ²	Estimoitu hintajousto	Kysynnän absoluuttinen muutos, jos hinta nousee 10 %
0	0,01	-0,555	-0,0006
5	0,03	-0,556	-0,0017
10	0,04	-0,531	-0,0021
25	0,09	-0,827	-0,0074
50	0,23	-1,192	-0,0274
75	0,64	-0,847	-0,0524
90	1,44	-0,494	-0,0711
95	2,25	0,121 ³	0,0273

¹ Aineistossa henkilöt on järjestetty kulutustason mukaan. Esim. 0. persentiili tarkoittaa sen henkilön kulutustasoa ja estimoitua hintajoustoa, joka kuluttaa vähiten (mutta kuitenkin positiivisen määrän) alkoholia. Vastaavasti 50. persentiili kertoo mediaanikulutuksen sekä mediaanikuluttajan hintajoustop.

² 1 U.S. fl. oz. (U.S. fluid ounce) = 29,6 ml.

³ Estimaatti ei eroa tilastollisesti merkitsevästi nolasta..

Lähde: Manning et al. (1995), Taulukot 4 ja A.1 sekä kirjoittajan omat laskelmat.

ten esimerkiksi alkoholin kysynnän hintajousto vaihtelee eri kuluttajien välillä, on kuitenkin melko vähän tutkimuksia. Manning et al. (1995) ovat estimoineet alkoholin kysynnän hintajoustop amerikkalaisesta aineistosta erikseen erilaisilla kulutuksen tasoilla. Tämän tutkimuksen perusteella kohtuikäyttäjien kulutus tosiaankin on joustavampaa kuin niiden, jotka juovat eniten alkoholia.

Se, että kulutuksen hintajousto ei ole korkein suurimmilla kulutuksen tasoilla, ei kuitenkaan poista korjaavan verotuksen mahdollisuutta. Jos kulutus on kovin alhaisella tasolla, verotuksen aiheuttama vääristymäkään ei todennäköisesti ole suuri: tällöin tuskin on kovin suurta merkitystä sillä, että verotus aiheuttaa *prosentuaalisesti* suuren muutoksen kysyntään – joustothan nimenomaan kertovat kysynnän prosentuaalisesta muutoksesta. Oleellisempaa verojen vääristävän tai korjaavan vaikutuksen kannalta on se, kuinka suuren *absoluuttisen* muutoksen verotus aiheuttaa kulutuksen tasoon. Manningin et al. artikkelin perusteella kulutuksen absoluuttinen muutos on pääsääntö-

sesti sitä suurempi, mitä korkeammalla tasolla kulutus on; ja juuri tähän on haittojen korjaamisen kannalta toivottavaa (taulukko 1).

Manning et al. (1995) tulosten perusteella vain aivan korkeimmalla kulutuksen tasolla kysyntä ei reagoi hintojen muutoksiin: tämä pätee 5 prosentille pahimmista alkoholin suurkuluttajista (3 prosenttia kaikista kuluttajista). Alkoholin haitat kuitenkin tulevat merkittäviksi jo huomattavasti alhaisemmillä kulutuksen tasoilla (ks. esim. Farrell et al. 2003). Koska alkoholi aiheuttaa riippuvuutta ja erityisesti nuorten kulutus reagoi hintojen muutoksiin, korkealla alkoholiverotuksella voidaan myös vähentää tulevaisuuden suurkuluttajien määrää. Korkeampien hintojen on lisäksi osoitettu vähentävän alkoholinkulutuksen negatiivisia vaikutuksia kuten rattijuopumuksia ja alkoholinkäyttöön liittyvien sairauksien esiintymistä (ks. esim. Cook ja Moore 2000).

Ruuan osalta terveysongelmia aiheuttavat erityisesti tietyt epäterveelliset elintarvikkeet. Tällöin olisi mahdollista kannustaa kuluttajia terveellisiin valintoihin porrastamalla elintarvikkeiden verotusta niin, että kiistatta terveellisten elintarvikkeiden (kuten kasvikset ja hedelmät) verotusta alennettaisiin. Toisaalta voidaan harkita muita ruokia korkeampaa veroa esimerkiksi makeisille tai yleisemmin elintarvikkeille, joissa on esimerkiksi korkea rasva- ja sokeripitoisuus.³ Tutkimuksia tämän tyyppisen veroratkaisun terveysvaikutuksista on melko vähän, mutta esimerkiksi erään brittitutkimuksen mukaan epäterveellisille elintarvikkeille asetettu muita elintarvikkeita korkeampi vero voisi säästää merkittävän määrän ihmishenkiä (Mytton et al. 2007)⁴.

Onko alkoholin, tupakan tai ruuan verottaminen epäoikeudenmukaista?

Miten korkea alkoholi- tai tupakkavero tai elintarvikkeeverotuksen porrastaminen yllä kuvatulla tavalla vaikuttaisi

Vaikka alkoholin suurkuluttajien kysynnän hintajousto olisi pieni, voi tuntuva veronkorotus silti vähentää alkoholinkulutuksen haittoja merkittävästi.

³ Terveysvaikutusten perusteella määrättyä elintarvikkeeveroa vastustetaan usein sillä perusteella, että rajanveto terveellisen ja epäterveellisen ruuan välillä on vaikeaa. Verojärjestelmän yksinkertaisuus ei kuitenkaan voi olla ainoa veropolitiikan päämäärä, joskin esimerkiksi hallinnointikustannukset voidaan ottaa huomioon parasta mahdollista verojärjestelmää suunniteltaessa (ks. esim. Shaw et al. 2008).

⁴ Tampereen yliopiston taloustieteiden laitoksen, Palkansaajien tutkimuslaitoksen ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteistyönä on alkamassa projekti, jossa tutkitaan elintarvikkeeverotuksen porrastamisen hyvinvointivaikutuksia.

eri väestöryhmiin? Usein alkoholin, tupakan ja elintarvikkeiden korkeaa verotusta vastustetaan sillä perusteella, että pienituloiset henkilöt käyttävät suuremman osan tuloistaan näihin hyödykkeisiin kuin suurituloiset. Tämän argumentin painoarvoa kuitenkin pienentää neljä merkittävää tekijää.

Ensinnäkin tulonjaosta huolehtiminen on huomattavasti järkevämpää toteuttaa suurempien instrumenttien kuin hyödykeverotuksen avulla. Vaikka suurituloiset käyttäisivätkin pienen osan tuloistaan esimerkiksi ruokaan, heidän ruokamenoensa ovat kuitenkin absoluuttisella rahamäärällä mitattuna suuremmat kuin pienituloisilla. Tästä syystä he saivat myös suurimman rahallisen hyödyn veronalenuksista, joten hyödykeverotus on varsin tehoton keino tulonjaon parantamisen näkökulmasta. Pienituloisten asemaa on järkevämpää parantaa korottamalla sellaisia etuuksia (tai pienentämällä sellaisia maksuja), jotka kohdistuvat vain pienituloisille henkilöille.

Toiseksi kotitalouden menot kuvaavat todennäköisesti paremmin kotitalouden pidemmän aikavälin taloudellista asemaa kuin tulot tietyllä hetkellä. Taulukossa 2 on esitetty tupakan, alkoholin ja ruuan meno-osuudet a) käytettävissä olevista tuloista eri tulotasoilla ja b) menoista eri menotasoilla.⁵ Jos taloudellista asemaa mitataan kotitalouden me-

5 Crawford et al. (2008) esittävät vastaavia laskelmia tupakan ja alkoholin osalta brittiläisellä aineistolla, ja tulokset ovat samansuuntaisia. Lyon ja Schwab (1995) tarkastelevat amerikkalaista aineistoa ja osoittavat, että tupakan ja alkoholin verotus ei ole läheskään yhtä regressiivistä, jos yhden vuoden tulotietojen sijaan tarkastellaan kotitalouden tuloja 5 vuoden tai koko elinkaaren ajalta.

Taulukko 2. Tupakan, alkoholin ja ruuan tulo- ja meno-osuudet.

Tulo/menoluokka	Tupakkamenojen %-osuus kotitalouden käytettävissä olevista tuloista	Tupakkamenojen %-osuus kotitalouden kokonaismenoista
1 = köyhin viidennes	1,27 %	1,02 %
2	0,98 %	1,13 %
3	0,91 %	0,91 %
4	0,71 %	0,86 %
5 = rikkain viidennes	0,39 %	0,53 %
Tulo/menoluokka	Alkoholimenojen %-osuus kotitalouden käytettävissä olevista tuloista	Alkoholimenojen %-osuus kotitalouden kokonaismenoista
1 = köyhin viidennes	2,66 %	1,94 %
2	1,57 %	1,66 %
3	1,44 %	1,73 %
4	1,41 %	1,69 %
5 = rikkain viidennes	1,30 %	1,54 %
Tulo/menoluokka	Ruokamenojen %-osuus kotitalouden käytettävissä olevista tuloista	Ruokamenojen %-osuus kotitalouden kokonaismenoista
1 = köyhin viidennes	17,84 %	16,29 %
2	12,74 %	14,97 %
3	12,39 %	14,35 %
4	11,39 %	13,09 %
5 = rikkain viidennes	9,11 %	10,71 %

Lähde: Kirjoittajan omat laskelmat kulutustutkimuksen vuoden 2006 aineistosta.

noilla, ruuan, alkoholin ja tupakan verotus ei näytä yhtä regressiiviseltä kuin tulo-osuuksilla mitattuna. Köyhin viidennes käyttää rikkaimpaan viidennekseen verrattuna lähes 3,5-kertaisen osan tuloistaan tupakkaan, mutta menoilla mitattuna vastaava suhdeluku on noin 2. Vastaavasti köyhin viidennes käyttää rikkaimpaan viidennekseen verrattuna alkoholiin kaksinkertaisen osan tuloistaan mutta vain 25 % suuremman osan menoistaan. Tupakkaan ja alkoholiin käytetty meno-osuus ei myöskään ole kauttaaltaan laskeva kokonaismenojen suhteen.

Kolmanneksi ruuan osalta terveyttä edistävän verotuksen regressiivisyyttä vähentää oleellisesti se, että epäterveellisten elintarvikkeiden veronkorotuksen yhteydessä voitaisiin keventää terveellisten ruokien verotusta, jolloin pienituloisten kotitalouksien verotaakka voi itse asiassa pienentyä. Esimerkiksi Smed et al. (2007) ovat tarkastelleet tanskalaisella aineistolla reformia, jossa nostettaisiin sellaisten ruokien veroa, joissa on korkea rasva- tai sokeripitoisuus, ja toisaalta kevennettäisiin kuitupitoisten ruoki-

en verotusta. Heidän tulostensa perusteella tällaisen reformin seurauksena ruuan meno-osuus *laskisi* kaikilla muilla paitsi kaikkein suurituloisimmilla kotitalouksilla.

Neljänneksi kun arvioidaan verotuksen vaikutuksia eri tuloryhmien hyvinvointiin, pitäisi ottaa huomioon myös verotuksen kysyntä- ja terveysvaikutukset. On todennäköistä, että pienituloisten kysyntä reagoi veromuutoksiin enemmän kuin suurituloisten. Tämä näyttäisi Smedin et al. (2007) tutkimuksen mukaan pitävän paikkansa esimerkiksi tanskalaisessa aineistossa. Jos pienituloisten kysyntä reagoi veronmuutoksiin eniten, epäterveellisten hyödykkeiden korkeamman verotuksen myönteiset terveysvaikutukset olisivat siis suurimpia juuri pienituloisille.

Esimerkiksi Suomessa ehdotetun elintarvikkeverouudistuksen terveysvaikutusten jakaantuminen eri väestöryhmien välillä näyttää jääneen kokonaan huomaamatta julkisessa keskustelussa. Terveyttä edistävien vaikutusten kohdistuminen erityisesti alimpiin tuloluokkiin on merkityksellistä siitäkin syystä, että terveyserot sosioekonomi-

misten ryhmien välillä ovat Suomessa viime aikoina kasvaneet (VNK 2009) ja hoitoon pääsy on vaikeaa (Larivaara ym. 2009).

Euroopan unionin yhteismarkkinoiden tuomat haasteet

Olisiko yllä esitetyn kaltainen elintarvikkeiden arvonlisäverotuksen porrastaminen mahdollista EU-lainsäädännön puitteissa? Suomessa on aikaisemmin ollut käytössä esimerkiksi makeisvero, joka kuitenkin poistettiin vuonna 2000 osin EU-lainsäädännön aiheuttamien paineiden vuoksi.⁶ Tällä hetkellä porrastettu elintarvikkeiden verotus on kuitenkin käytössä joissakin EU-maissa. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa, Maltalla ja Kyproksella arvonlisäverotus koskee ainoastaan joitakin elintarvikkeita, kuten makeisia, jäätelöä sekä virvoitusjuomia.

⁶ Erillinen virvoitusjuomavero puolestaan poistui vuonna 2005. Aiemmin käytössä olleet elintarvikkeiden valmistevero, ravintorasvavero, sokerivero ja valkuaisvero poistui vuonna 1995.

EU:n arvonlisäverotuksessa sallitaan kahden alennettun verokannan käyttö, ja elintarvikkeet kuuluvat niihin hyödykkeisiin, joihin alennettuja verokantoja voidaan soveltaa. Ruotsissa tehtyjen selvitysten perusteella eri arvonlisäverokantojen soveltaminen samankaltaisiin hyödykkeisiin (kuten eri elintarvikkeisiin) olisi Euroopan komission tulkinnan mukaan mahdollista (SOU 2005). Toisaalta EU-lainsäädännön kannalta ongelmia saattaa aiheuttaa toistensa kanssa kilpailevien hyödykkeiden erilainen alv-kohtelu.

Alkoholi- ja tupakkaverojen korotuksesta seuraisi suurempi kotimaisten ostojen pudotus kuin matkustajatuonnin kasvu.

Toinen mahdollisuus elintarvikkeiden verotuksen eriyttämiseksi olisi käyttää valmisteveroja, sillä EU-jäsenmailla on tietyin rajoituksin oikeus kantaa kansallisia valmisteveroja. Ainakin Tanskassa on suunniteltu elintarvikkeiden ravintosisältöjen perusteella määräytyvien valmisteverojen käyttöä.⁷

Suomalaisessa alkoholiverokeskustelussa nostetaan poikkeuksetta esiin veronkorotusten seurauksena lisääntyvä Viron matkustajatuonti. Tätä näkökohtaa on kuitenkin korostettu mielestäni liikaa. Esimerkiksi vuonna 2008 alkoholin hinta Suomessa nousi, ja vastaavasti ulkomailta tuodun alkoholin määrä lisääntyi. Kotimaasta ostetun alkoholin määrä kuitenkin väheni tuonnin kasvua enemmän, joten alkoholin kokonaiskysyntä laski (THL ja Valvira 2009). Yleisemminkin voidaan sanoa, että alkoholi- tai tupakkaveron nostaminen vähentää enemmän kotimaista myyntiä kuin lisää maahantuontia. Korkealla verotuksella voidaan siis vähentää kokonaiskulutusta ja siten kuluksen haittoja matkustajatuonnista huolimatta.⁸

⁷ Ks. <http://www.skm.dk/publikationer/notater/7175.html>.

⁸ Kotakorpi (2009) on tarkastellut tätä kysymystä teorianmallin avulla.

Matkustajatuonnin aiheuttamia ongelmia voidaan pyrkiä korjaamaan koordinoimalla verojen tasoa EU-maiden kesken. EU:ssa on käytössä alkoholijuomien ja tupakan minimiveroasteet, jotka astuivat voimaan vuonna 1992. Nämä minimiveroasteet ovat kuitenkin niin alhaisia, että niiden vaikutus kansallisiin veropäätöksiin on tällä hetkellä todennäköisesti vähäinen – suurin osa jäsenmaista on vapaaehtoisesti asettanut minimiveroastetta selkeästi korkeamman alkoholi- ja tupakkaveron (ks. esim. European Commission 2004). EU:ssa on keskusteltu myös alkoholi- ja tupakkaverojen harmonisoinnista. Suomen kannattaisi kuitenkin mieluummin pyrkiä siihen, että EU:ssa asetettaisiin haitallisille hyödykkeille riittävän korkea minimivero, kuin pyrkiä pelkästään verojen harmonisointiin. Veroharmonisointi poistaisi kuluttajien kannustimet ostaa haitallisia hyödykkeitä ulkomailta, mutta se ei välttämättä poistaisi liian alhaisen verotuksen ja korkeiden terveyshaittojen tuomia ongelmia (Kotakorpi 2009).

Miten käy verotulojen?

Epäterveellisen ruuan, alkoholin ja tupakan korkeammalla verotuksella voisi olla mielenkiintoisia vaikutuksia valtion budjettiin. Yllä esitetyt kysynnän hintajoustot ovat poikkeuksetta pienempiä kuin 1, joten niiden perusteella yhden prosentin veronkorotus aiheuttaisi alle yhden prosentin laskun kysytyissä määrissä. Myöskään alkoholin tuontirajoitusten poistaminen ja matkustajatuonti eivät näytä tuoneen tähän muutoksia: Vihmon (2006) tutkimuksen mukaan alkoholin vähittäiskulutuksen hintajousto vuonna 2004 oli -0,7, siis edelleen alle yhden, ja jousto näyttää pysyneen tällä tasolla jo useiden vuosikymmenien ajan (ks. Holm ja Suoniemi 1992; Ahtola, Ekholm ja Somervuori 1986). Näiden joustoestimaat-

tien perusteella kyseisten hyödykkeiden kulutuksesta kertyvät verotulot kasvaisivat, jos veroja nostettaisiin.

Toisaalta jos epäterveellisten elintarvikkeiden veronkorotuksen yhteydessä haluttaisiin keventää terveellisen ruuan verotusta, veroreformi voitaisiin suunnitella esimerkiksi siten, että sillä ei kokonaisuudessaan olisi vaikutusta verotuloihin. Reformin myötä kuitenkin kulutuksen terveyshaitat pienenisivät, mikä vähentäisi julkisen terveydenhuollon menoja, joten kokonaisvaikutus budjettiin olisi positiivinen.

Tässä artikkelissa esiteltujen näkökohtien perusteella näyttäisi siltä, että kulutusta ohjaavilla veroilla voidaan vaikuttaa kulutuksen tasoon ja sitä kautta kuluttajien terveyteen, ja samalla saataisiin positiivisia vaikutuksia valtion budjettiin. Myöskään tasa-arvoon ja oikeudenmukaisuuteen liittyvät näkökohdat eivät luo estettä ohjaavien verojen käytölle: esimerkiksi porrastettu elintarvikkeverotus voisi edistää erityisesti pienituloisten terveyttä, ja samalla ruokaan käytetyt menot voisivat kyseisillä kotitalouksilla jopa pienentyä. ■

KIRJALLISUUS

Ahtola, J. & Ekholm, A. & Somervuori, A. (1986), Bayes Estimates for the Price and Income Elasticities of Alcoholic Beverages in Finland from 1955 to 1980, *Journal of Business and Economic Statistics*, 4, 199–208.

Cook, P.J. & Moore, M.J. (2000), Alcohol, teoksessa Culyer, A.J. & Newhouse, J.P. (Eds.), *Handbook of Health Economics*, Vol. 1B, Amsterdam: Elsevier, 1629–1673.

Crawford, I. & Keen, M. & Smith, S. (2008), Value-added Taxes and Excises. Background paper for the Mirrlees Review, Institute for Fiscal Studies.

European Commission (2004), Report on the Rates of Excise Duty Applied on Alcohol and Alcoholic Beverages, Brussels: European Commission.

Farrell, S. & Manning, W.G. & Finch, M.D. (2003), Alcohol Dependence and the Price of Alcoholic Beverages, *Journal of Health Economics*, 22, 117–147.

Holm, P. & Kiander, J. & Rauhanen, J. & Virén, M. (2007), Elintarvikkeiden arvonlisäverokannan alentamisen vaikutukset, Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja nro 200.

Holm, P. & Suoniemi, I. (1992), Empirical Application of Optimal Commodity Tax Theory to Taxation of Alcoholic Beverages, *Scandinavian Journal of Economics*, 94, 85–101.

Kotakorpi, K. (2009), Paternalism and Tax Competition, *Scandinavian Journal of Economics*, 111, 125–149.

Larivaara, M. & Manderbacka, K. & Keskimäki, I. (2009), Terveystieteiden uudistukset ja oikeudenmukaisuus, teoksessa Taimio, H. (toim.) *Kurssin muutos: Kestävään kasvuun ja hyvinvointiin*, Helsinki: TSL, 241–258.

Leppänen, K. & Österberg, E. (2002), Alkoholin kulutuksen joustot ja kulutusennuste vuosille 2002–2004, *Stakes, Aiheita* 23/2002.

Lyon, A.B. & Schwab, R.M. (1995), Consumption Taxes in a Life-Cycle Framework: Are Sin Taxes Regressive? *Review of Economics and Statistics*, 77, 389–406.

Manning, W.G. & Blumberg, L. & Moulton, L.H. (1995), The Demand for Alcohol: The Differential Response to Price, *Journal of Health Economics*, 14, 123–148.

Mytton, O. & Gray, A. & Rayner, M. & Rutter, H. (2007), Could Targeted Food Taxes Improve Health? *Journal of Epidemiology and Community Health*, 61, 689–694.

Pekurinen, M. (1989), The Demand for Tobacco Products in Finland, *British Journal of Addiction*, 84, 1183–1192.

Shaw, J. & Slemrod, J. & Whiting, J. (2008), Administration and Compliance. Background paper for the Mirrlees Review, Institute for Fiscal Studies.

Smed, S. & Jensen, J.D. & Denver, S. (2007), Socio-economic Characteristics and the Effect of Taxation as a Health Policy Instrument, *Food Policy*, 32, 624–639.

Soppi, P. (2006), Elintarvikkeiden ja ravintolapalveluiden kysyntä Suomessa, Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen työpapereita nro 84.

SOU (Statens offentliga utredningar) (2005), Enhetlig eller differentierad mervärdeskatt? Stockholm: SOU 2005:57.

THL (Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos) & Valvira (Sosiaali- ja terveysalan valvontavirasto) (2009), Alkoholijuomien kulutus vuonna 2008.

http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2009/Paihde/Kulutusen_nakko_2008_Helmikuu09.pdf

Vihmo, J. (2006), Alkoholijuomien hintajoustot Suomessa vuosina 1995–2004, *Yhteiskuntapolitiikka*, 71, 23–31.

VNK (Valtioneuvoston kanslia) (2009), Ikään-työmisraportti, Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 1/2009.